

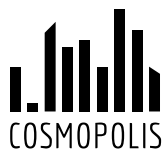

D Ě T I
HOLOCAUSTU

PRAVDIVÉ PŘÍBĚHY O ODVAZE A STATEČNOSTI

ALLAN ZULLO
MARA BOVSUNOVÁ

D Ě T I
HOLOCAUSTU

PRAVDIVÉ PŘÍBĚHY O ODVAZE A STATEČNOSTI

ALLAN ZULLO
MARA BOVSUNOVÁ

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

SURVIVORS:

TRUE STORIES OF CHILDREN IN THE HOLOCAUST

Copyright © 2004 by The Wordsellers, Inc. All rights reserved. Published by arrangement with Scholastic Inc., 557 Broadway, New York, NY 10012, USA

Translation © Martin Vondrášek 2019

Photo © Shutterstock

© Grada Publishing, a. s., 2019

Z anglického originálu SURVIVORS: TRUE STORIES OF CHILDREN IN THE HOLOCAUST, vydaného nakladatelstvím Scholastic v roce 2004, přeložil Martin Vondrášek
Odpovědná redaktorka Markéta Šlaufová
Korektura Barbora Srnčová
Obálka, grafická úprava a sazba Roman Křivánek, Art007
Fotografie na obálce Shutterstock/Jacob_09

Vydala Grada Publishing, a. s., pod značkou Cosmopolis v Praze roku 2019 jako svou 7386. publikaci

Tisk TNM Print

Grada Publishing, a. s., U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-1157-2 (ePub)

ISBN 978-80-271-1156-5 (pdf)

ISBN 978-80-247-2136-1 (print)

ALLAN ZULLO A MARA BOVSUNOVÁ

^v
DĚTI HOLOCAUSTU

PRAVDIVÉ PŘÍBĚHY O ODVAZE A STATEČNOSTI

PODĚKOVÁNÍ

chtěli bychom vyjádřit upřímné díky přeživším, o nichž je v této knize řeč, za to, že byli ochotní se prostřednictvím rozhovorů vrátit ke svým bolestným a emocionálně vypjatým vzpomínkám na zážitky ze svého dětství před mnoha lety.

Také bychom chtěli poděkovat Lore Baerové z Hidden Child Foundation, New York (www.adl.org/hidden/start.asp); Muzeu židovského dědictví (Museum of Jewish Heritage) v New Yorku (mjh-nyc.org); Scottu Millerovi z Muzea při památníku holocaustu (United States Holocaust Memorial Museum) ve Washingtonu, D. C. (ushmm.org); Debie Milesové z Center for Diversity Education, Asheville, North Carolina (www.main.nc.us/diversity); a Evě Floersheimové z Projektu ztracené identity (the Missing Identity Project), Dolní Galilea, Israel (www.jewishgen.org/missing-identity).

POZNÁMKA AUTORŮ

Chystáte se přečíst si osm neuvěřitelných, ale pravdivých příběhů devíti statečných mladých lidí, kteří přežili holocaust. Jména, data a místa jsou skutečná. Tyto příběhy se zakládají výhradně na dlouhých osobních rozhovorech, které jsme s každým z nich uskutečnili. Tvoří je autentické a pravdivé vzpomínky těch, co přežili, i když některé dialogy bylo nutné nově přepsat.

Většina toho, co vás na následujících stránkách čeká, je velmi znepokojující a děsivá. I když je tyto příběhy často obtížné číst, nijak jsme se nesnažili je jakkoliv zmírnit, protože právě tak se staly. Je těžko představitelné, že kdokoliv – a zejména děti – dokázal vydržet tolik utrpení.

Tato knížka je však také oslavou lidského ducha – vůle překonat nevýslovné hrůzy, vůle zvítězit nad zlem, vůle žít. Lidé v příbězích vlastně mají jednu společnou vlastnost – hluboko ve svém srdci věřili, že budou žít, i když mnoho ji-

ných kolem nich umíralo. Tyto děti nejenže přežily, ale také dospěly, našly si životní partnery a prožily šťastný a spokojený život.

Jejich zážitky ukazují, že i v těch nejstrašnějších a nejbezradnějších situacích, jaké si lze představit, se mladí lidé mohou spolehnout na svou odvahu, víru a důvtip – ale někdy také jen na vyložené štěstí –, které jim pomohou přečkat ty nejhroší časy.

Doufáme, že pro vás budou příběhy v knize podnětem k zamyšlení a pomohou vám porozumět tomu, jak důležité je připomínat si minulost... Aby nikdo nezapomněl.

Allan Zullo a Mara Bovsunová

CO SE MNOU BUDE,
KDYŽ TU JSOU TEĎ NACISTI?

Příběh Luncie Gamzerové

Luncia Gamzerová se s trhnutím probudila. Z noční ulice pod jejím oknem se ozývaly rozčilené hlasy a výkřiky hrůzy.

„Tatu, co se to děje?“ zakňourala Luncia ze svého pokoje.

„Vrať se do postele,“ poručil jí táta z obýváku a zatáhl závěsy na okně. „Nemusíš to vidět.“

Luncia byla moc malá, aby pochopila, že zmatky toho hroživého léta 1941 odstartoval německý vpád a okupace tehdy polského města Lvov. Ještě před několika dny bylo Lunciino rodné město pod kontrolou Sovětského svazu. A teď začali ukrajínští nacionalisté na naléhání nacistů plenit židovské obchody a domy židovských rodin ve Lvově.

Vzali si na paškál činžovní dům naproti tomu, kde osmiletá Luncia žila se svými rodiči Izákem a Barbarou. Rozbýjeli porcelán a sklo a nábytek vyhazovali z okna.

Luncia si přikryla hlavu polštářem a doufala, že se tak schová před mučivými nářky a zvuky

tříštícího se skla, které zaplnily noc. Když se jí ty zvuky nedařilo utlumit, vyděšeně vyskočila z postele a běžela za rodiči do obýváku. Jakmile se jim však podívala do očí, vyděsila se ještě víc. Neřekli ani slovo. Napětí v pokoji by se dalo krájet.

„Že sem nepřijdou, *tatu*?“ zeptala se nakonec.

„Ne, drahoušku, nemyslím si,“ zašeptal táta. Pak se obrátil směrem k mámě: „Modleme se, aby nepřišli sem.“

Druhý den ráno se Luncia s mámou odvážily jít přes ulici navštívit své sousedy. „Vidíte, co ti nacionalisti udělali?“ bědovala paní Silberová s rukou provizorně zavázanou do šátku. „To je navedli nacisté. Zničili nám všechnen nábytek a rozbili nádobí. Dokonce i umyvadlo rozbili. Podívejte, zlomili mi ruku. A proč? Jen proto, že jsme Židé!“

Luncia sevřela máminu ruku. „Mami, *my jsme* Židé,“ špitla. „Udělají nám to také?“

Máma neodpověděla. Luncia znala odpověď. Pochopila, že nic už nebude jako dřív. Uvažovala, jak dlouho se ještě bude moci volně procházet pod stromy lemujícími ulice ke svému

nejoblíbenějšímu místu – rodinné cukrárně. Zbožňovala tu vůni, když se v hrnci karamelizoval cukr a když táta vyráběl čokoládu, rumové kuličky a barevná lízátka ve tvaru kyticí. Jen pro svou roztomilou malou dcerku Izák vždycy vymyslel něco speciálního – bonbon ve tvaru srdíčka s výbornou sladkou náplní. „To nejsladší pro mou nejsladší,“ říkával.

Myslela také na velký stroj na zmrzlinu v okně obchodu a jak se ráda dívala na ten vír barev, když se pestře vymalované kolo točilo. Když teď všemu vládli nacisté, říkala si, budou jí barvy pořád dělat takovou radost? A bude vůbec zmrzlina pořád tak dobrá?

Také přemýšlela, jak dlouho ještě bude strýček Hersh moci do cukrárny chodit a jako vždycy říkat: „Luncie, měla bys mít kosti lépe obalené, pojď, dáme si zmrzlinu.“ Pokaždé mu vyskočila na klín a dala si s ním velký pohár zmrzliny.

Myslela také na zaměstnance rodičů, bručouna Franze Ojaka s ženou Lusiou. Věčně mrzutý pekař Luncii vyhnal z krámu pokaždé,

když štípla kousek čokolády. Budou ještě s Lusii péct to báječné cukroví, včetně nejlepších napoleonek ve městě?

Budou se do obchodu ještě hrnout nežidovští zákazníci tak jako dříve? Říkala si, zda se ještě uvidí s těmi, kdo jí tak často říkali, jak je půvabná a okouzující, hlavně s paní Irenou Szczygiełovou. „Jsi jako živá panenka,“ řekla by paní Irena Luncii. „A ani nejsi o moc větší.“

Co se mnou bude, říkála si Luncia, když tu jsou teď nacisté?

* * *

Několik dní po útoku na své sousedy viděla Luncia doma mámu, jak dává na hromadu rodné cennosti – stříbrné svícny a mísy, zlaté náramky a náhrdelníky a pozlacené rámy k obrazům.

„*Mamuško, co to děláš?*“ ptala se jí.

„Všechny židovské rodiny musí odevzdat své cennosti nacistům,“ vysvětlila jí maminka. „Říkají, že to je dar, ale to není pravda. Když nedo-

stanou dost, říkali, zavřou nás v synagoze a tu zapálí. Pojď, pomoz mi to vzít.“

Odesly spolu všechny rodinné cennosti v malém pytlí do synagogy a odevzdaly je nacistům. Luncia se plná úzkosti dívala na maminkinu levou ruku. Trhla sebou, když viděla, jak si sundává snubní prsten.

Za chvíli vtrhl do bytu Gamzerových bez zaklepání gestapák a vyštěkl: „Máte nějaké zlato nebo stříbro?“

„Samozřejmě že nemáme,“ odvětila Barbara. „Všechno jsme už *darovali*.“ Poslední slovo řekla skoro posměšně. Gestapák se na ni zamračil, přiskočil k Luncii a prohmatával jí kapsy. Vyděšená Luncia zůstala stát bez hnutí. Bála se pohnout a byla příliš vyděšená, než aby se ptala, co to dělá.

„Kapsy má prázdné,“ prohlásil. „Vím, jak mazaní vy Židi jste. Schovat šperky dceři do šatů, když jste mě viděli přicházet, to by vám bylo podobné.“

Pak se zhluboka nadechl a číchal. „To voní dobře, co to vaříte?“

Než se Barbara zmohla na odpověď, nakráčel do kuchyně a ukázal na hrnec bramborové polévky bublající na kamnech. „Ten hrnec chci.“

„Ale já v něm vařím,“ vyhrkla Barbara.

„Už ne.“ Vylil polévku do dřezu. „Tak. A je prázdný. Teď ten hrnec umyj a dej mi ho.“ Luncia věděla, že Barbara nemůže udělat nic jiného než gestapákův rozkaz splnit. Nemohla se na to ale dívat a odvrátila zrak.

Pro Lunciinu rodinu a další Židy ve Lvově začínaly chmurné dny. Luncia zaslechla, jak se rodiče baví o tom, že ukrajinští nacionalisté podporovaní nacisty začali na Židech páchat násilnosti a více než 4 000 jich zmasakrovali. O pár týdnů později nacionalisté unesli 2 000 Židů, odvedli je na židovský hřbitov a postříleli. Naštěstí tam nebyl nikdo z Lunciiných příbuzných.

Akcia. Už to slovo samotné vyvolávalo hrůzu. Znamenalo zatýkání Židů. Buď je někam odvedli a okamžitě postříleli, nebo je čekala deportace do koncentračních táborů, kde na naprostou většinu z nich stejně nečekalo nic jiného než smrt. Když byla vyhlášena *akcia*, vydali

nacističtí funkcionáři pro gestapo kvótu – požadovaný počet Židů, které mají pozatýkat. Gestapo vpadlo do čtvrti a odchyťovalo Židy přímo na ulici. Když jich ještě neměli dost, vrazili do domů, činžáků i obchodů a odvěkli s sebou tolik Židů, kolik bylo potřeba, aby kvótu splnili. Někdy se *akcia* vztahovala na určité věkové skupiny, například na staré nebo na děti.

Gamzerovi brzy přišli o svou cukrárnu a museli k sobě vzít další židovskou rodinu. Čtyřčlenná rodina Staubových, pán s paní, osmiletým synkem Henrykem a jeho babičkou, byli mezi tisíci Židů, které ve Lvově nacisté vyháněli z domovů. Dvě rodiny se nyní musely natěsnat do bytu s jedinou ložnicí.

Když si jednou večer Luncia hrála s Henrykem, všimla si, že si máma rozložila na klín její zimní kabátek lemovaný králičí kožešinou.

„Co to s mým kabátem děláš, *mamuško*?“ ptala se jí.

„Sbíráme kožešiny,“ odpověděla Barbara. „Jsou potřeba pro německé vojáky bojující v Rusku. Brzy tam bude hrozná zima.“ Nůžkami

odstříhla z kabátu všechnu kožešinu a to samé udělala i s čepicí a rukávnickem. „Promiň, zlatičko. Židé nesmí nosit kožešiny.“

Najednou vtrhl do bytu Izák. „Právě jsem slyšel, že se chystá další *akcia!*“ vykřikl zoufale. „Berou děti. Rychle, musíme děti ukrýt!“

Barbara hodila do pytle bochník chleba a naplnila dvě láhve vodou. „Tady, vezměte si to a schovejte se v koupelně,“ přikázala vyděšeným dětem. „Ať se děje cokoliv, nesmíte ani špitnout. Ani zafňukat. A nechte zhasnuto. Jasně?“

Luncia s Henrykem přikývli a zmizeli v temné místnosti. Dospělí potom před dveře přisunuli velký, krásně vyřezávaný šatník. Skříň však nebyla dost vysoká, aby zakryla rám dveří, a tak nahoru položili ještě lavor a staré kufry. Potom ukryli všechny dětské šaty a zamaskovali veškeré známky toho, že v bytě nějaké děti kdy byly.

Luncia a Henryk tiše seděli ve tmě a báli se v této hrozivé hře na schovávanou o život. Když uslyšeli, že do bytu přišel ukrajinský policista s gestapákem, zmocnil se jich strach.

„Žádné tu nejsou,“ ozval se Izákův hlas.

V temné koupelně Luncia nahmatala Henryka a pevně ho stiskla. Chtěla mu připomenout, že se nesmí ani pohnout. Strachy ani nedýchala a poslouchala hovor na druhé straně skříně.

Gestapák ukázal na obraz na zdi v obýváku. Byla na něm Luncia. Byl namalovaný podle fotografie v jejích pěti letech, na které pózuje v proužkovaných šatech. „To je vaše dcera, že?“ zeptal se gestapák Izáka. „Kde je?“

Ten obraz! pomyslela si Luncia. *Úplně jsme na něj zapomněli. Jak jsme mohli být tak nepozorní a nechat ho tam?*

„Kde je?“ zopakoval gestapák otázku a upřeně se díval Izákovi přímo do očí.

Izák odpověděl: „Už si ji odvedli.“

„Tak to jste *mívali* krásnou holčičku.“ To prohlášení bylo mrazivě přímé a jasné. Gestapák měl za to, že Luncii potkal stejný osud jako ostatní děti z dřívějších *akcí* – smrt.

Ten policista zatím zíral na skříně. Pečlivě si ji prohlížel a podíval se i za ni, do prostoru mezi zadní stěnou a zdí. Aby na to lépe viděl, posvítíl si baterkou. Když Luncia uviděla, jak škvírou ve